Rubel de x garcia

ex tali Joaquin Misòll I

43047/P

DISSERTATIO
INAUGURALIS
BOTANICO-MEDICA
DE
AGARICO OFFICINALI

QUAM
ANNUENTE INCLYTA
FACULTATE MEDICA
IN ANTIQUISSIMA AC CELEBERRIMA
UNIVERSITATE VINDOBONENSI
PUBLICÆ DISQUISITIONI
SUBMITIT

FRANCISCUS RUBEL,
MORAVUS STERNBERGENSIS

DISPUTABITUR
IN UNIVERSITATIS PALATIO.
DIE MENSIS FEBRUARII ANNO
M. DCC. LXXVIII.

VINDOBONÆ,
APUD JOSEPHUM GEROLD.

WELLCOME
LIBRARY
INSTITUTE

SERENISSIMO DUCI

S. R. I. PRINCIPI

FRANCISCO JOSEPHO

DE

LIECHTENSTEIN

GUBERNATORI DOMUS

DE

LIECHTENSTEIN, A NICKOLSPURG, DUCI OPPAVIÆ, ET CARNOVIÆ IN SILESIA, COMITI A RITTBERG, AUREI VELERIS EQUITI, SACRÆ CÆSAREÆ REGIÆQUE MAJESTATIS ACTUALI INTIMO CONSILIARIO AC CAMERARIO &c. &c.

DOMINO DOMINO

AC

PATRONO MEO

CLEMENTISSIMO.

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b30367414

SERENISSIME DUX

PRINCEPS CLEMENTISSIME!

Duo ſunt, quibus me TIBI ipſa natura devincit, officiorum genera: unum quidem illud eſt, quod ſuo tutelari ſubditus tenetur Domino; alterum vero eſt officium juſtæ gratitudinis.

Nam quid habeo, SERENISSIME! aut quid ſperare poſſum, quod non TIBI in acceptis referre debeam? vitam largitate ſervatam, ſtatus dignitatem, honorem, &, ſi qua DEO ter O. M. auſpice mihi obtinget, felicitatem.

Poſtquam enim & motivorum multitudine & gravitate ad artem medicam evocatum, cum ſorte vero huic impari vel in ipſo ſtatim limine luctantem, TUA gratia ſuſcepit, bonitas ſuſtinuit, profuſa liberalitas hucuſque promovit; tum TE Principem verum, Dominum clementiſſimum, Mæcenatem liberaliſſimum, fautorem ſummum, nutritium perquam ſolicitum, expertus fui: ubi vero ſtudiorum meorum coronidem ita magnifice exornare ſupplici conceſſiſti, ut hocce meum inaugurale ſpecimen NOMINI TUO ampliſſimo, nobilitate primo, cujus ſplendorem

dorem nihil adeo quam ipſum per ſe ipſum extollit, ſacrum eſſet; quo tandem modo ob id genus gratiæ compellandus ſis, ignoro.

Vivum ſcilicet orbis in me exemplum habet, quanta tutelæ LIECHTENSTEINIANÆ ſubjectum eſſe, non tantum ſit felicitas, ſed & gloria.

Quis poſt hæc non videat, eam TUORUM erga me benefactorum eſſe magnitudinem, ut digna his rependere me nunquam poſſe merito arbitrer, ſiquidem ea mihi inde nata eſſe Videtur obligatio, cui ſolvendæ non unius vitæ ſpatium ſufficere cenſeo.

Gratus igitur animus unice tantum ſupereſt, & indelebilis munificentiæ TUÆ memoria, quæ a me ut omnium gratiarum compenſationem, qualemqualem demum expectare potes, dum infinite Ditior omnipotenti manu cuncta largiſſime remuneretur.

Interim, SERENISSIME DUX, PRINCEPS CLEMENTISSIME! præſens opuſculum, sub celſiſſimo TUO NOMINE publico datum, ſit mentis gratæ, & memoris, quam omnia TIBI referre debeam, quam nihil referre poſſim, perpetuum monumentum.

§. 1.

§. I.

Agaricum, ab Agaria Sarmatiæ regione, aut ab Agaro ejusdem urbe vel & Flumine deductum, jam antiquis fuiſſe temporibus in Medicinam receptum, teſtes Dioſcoridem, qui medio primo æræ Chriſtianæ ſæculo vixit, Plinium, Galenum, aliosque habemus. Inde notitia ejus ad noſtra uſque tempora defluxit. Nulla illius in antiquiſſimo Cæſareo Dioſcoridis manuſcripto codice figura invenitur. Et ipſi Dioſcoridi origo Agarici minus cognita fuiſſe videtur, dum incertus ait, eſſe, qui plantæ cujusdam radicem, alios, qui in arborum caudicibus ex putredine naſci fungorum adinſtar affirment. Plinius vero aperte fungum ex arboribus vegetantem vocat. Subſequorum autorum aliqui radicem cum fungo mire combinaverunt, quos inter Galenus Agaricum

appellat Agarici radicem, quæ trunco inaſcitur; & iisdem fere verbis Paulus Ægineta, Agaricum radicem eſſe appendicem e trunco exortam prætendit. Quin error ille de radice circa medium ſæculum ſextum & decimum nondum ex integro diſpulſus fuit, quum legimus, Jacobum Sylvium in adnotationibus ſuis ad Meſuen pro tali Agaricum habuiſſe.

§. 2.

Quantumvis mancæ ſint deſcriptiones corporum naturalium, ab antiquis traditæ, credo tamen, pauca illa, quæ Dioſcorides ſcripta de Agarico nobis reliquit, ſufficere, ut cum certitudine pronunciemus, noſtrum hodiernum veterumque Agaricum, unum eundemque fungum conſtituere. Κτηδόνες enim illæ ἐυθείαι, ſive venæ pectinum adinſtar, aut ſtriæ, rectæ, nunquid boleti Linnæani & Polypori Halleriani tubulos, in diſſecto perpendiculariter fungo obvios, apprime indicant? Tum ſapor ſingularis ille, in principio dulcis, dein ἐξ ἀναδόσεως ex redditione amarus, ſive amarus redditus (quod aliqui ἐξ ἀναδέυσεως ab humectatione ſcilicet ſa-

ſalivæ legendum volunt) quem in alium aptius fungum cadit? Atque hæc omnia a Galeno confirmantur magis viro pharmacorum perito, dicente, Agaricum primo quidem dulce, ſed paulo poſt ſubamarum apparere, & acrimoniæ quandam ſpeciem temporis ſpatio inducere, leviuſculæque adſtrictionis eſſe, & conſiſtentiæ laxæ. Quæ omnia optime fungum noſtrum exprimunt.

§. 3.

Dioſcorides, Plinius, aliique veteres pro patria Agarico viciniam Boſphori adſignant. Ille præterea in Galatia Aſiæ inque Cilicia; hic illud etiam creſcere in Gallia (Galatia forte melius) aſſeruit; ſed utrobique Boſphorico infirmius. Ex Boſphoro Cimmerio adjacente igitur Sarmatia in Græciam atque Italiam per plurima ſæcula Agaricum adlatum fuiſſe videtur, & hinc origo ejus Græcis Romaniſque minus fuiſſe perſpecta. Inde ad Venetos, maris Adriatici imperio potitos, hæc merx cum Græcanicis reliquis tranſiit; hinc in alias Europæ regiones diſtributa.

Al-

At vero quænam præciſe patria eſt Agarici, quo hodie in officinis pharmaceuticis utimur? Clariſſimus Gulielmus Lewis in ſua hiſtoria experimentali materiæ medicæ, Londini anno 1761 anglice edita, etiamſi in Oriente diverſisque Europæ regionibus creſcere affirmet, determinatam tamen officinalis patriam ignorari arbitratur. Rondeletius, deterius ſuo tempore Agaricum in Gallia haberi ex alpibus Galliæ & Delphinatus, quod olim majoribus mittebat Sarmatia. Ex Delphinatu etiam Geoffroy. Lieutaud, ex Orientalibus regionibus adferri Gallicas in Officinas. Spielmannus ex Aleppo optimum adduci. Valmont de Bomare, illud, quod ex Oriente in Galliam advehitur, venire ex Tartaria, idque eſſe melioris notæ; cæterum etiam apportari ex alpibus montibusque Delphinatenſibus & Tridentinis. Cartheuſer optimam ſpeciem judicari illam, quæ in Sibiria colligitur. Præſtare ex Oriente advectum, Pharmacopœæ Danicæ autores. Viennenſes mercatores ex Hollandia ſibi mitti ſuum, ſciſcitanti mihi reſponderunt. Ego fidem hic adhibendam non minus Matthiolo cenſeo, qui in Commentariis ſuis in Dioſcoridem

ridem ante ducentos & triginta jam annos teſtes appellans mercatores & pharmacopœos Venetos, ſe compertum habere, aſſeverat, jam pridem deſiiſſe Agaricum ex Oriente Venetias importari; ſed omne fere Agaricum, quod Venetiis venditur, partim deferri ex Tridentinis montibus, in quibus ſunt ſylvæ laricibus refertæ, partim ex Vulturenæ agro & aliis finitimis locis, partim ex Norico tractu; neque certe unquam ſe, dum Venetiis ageret, intelligere potuiſſe, quod Agaricum aliunde conveheretur. Paucis iterum poſt Matthiolum annis J. Tagault ſcripſit, optimum ſua ætate Agaricum ex Africa afferri, ex Allobrogibus vero non ita aſportari bonum, quo tamen in univerſa Gallia ac Italia utebantur. Dein etiam ex Tridentinis montibus Veronam adferri, cl. Seguier autor eſt. Quod Marſileæ venale Agaricum eſt, peti ex Galloprovinciæ montibus du Gapençois, tum ex illis de Colmars, & ex Delphinatus montibus circa Barcelonette, Pedemontio conterminis, Garidellus. Sehrœderus, Pharmacopœus Lugduno-Batavus ante triginta quinque annos ſcripſit, Batavos

ſuum

ſuum ex Sabaudia, Delphinatu, & Tridentino territorio habere.

§. 4.

Si vero in univerſum, & nullo cum reſpectu ad ejus introductionem in officinas, conſulamus autores, qui de regione natali Agarici officinalis mentionem fecerunt, tunc præter Orientem, Italiam quoque, Galliam, Helveciam, Sabaudiam, Germaniamque indicatam inveniemus. Sed de pluribus certe autoribus ſuſpicio eſt, cum alienis fungis officinalem confudiſſe. Agaricum genuinum in Helvetia decerpſit Hallerus a), in Veronenſibus montibus infrequentem Seguierus, in Tridentinis Matthiolus, in Galloprovincia Gerardus; copioſum in Carintnia reverendus Wulfen, cui iconem huic diſſertationi additam & ad recentem fungum factam debemus. Ex Hungariæ montibus Carpaticis acce-piſſe ſe, illuſtris Adamus Franciſcus Kollarius narravit. Suſpicionem modo dictam

a) §. 12. Halleri autoritas, ſaltem quoad fungi deſcriptionem, in dubium vocatur.

ctam movet nomen arboris, cui paraſiticus ille fungus increſcit. Hallerus, Matthiolus, Garidellus, Dodonæus, Geoffroy, Neumannus, Cartheuſer, reverendus Wulfen, aliique ex larice ſola decerpſerunt, aut decerpi poſſe autumant. Joannes Bauhinus, ſe nunquam in abiete obſervaſſe. Quin Matthiolus etiam illos culpet, qui in ilice, quercu, abiete, aut alia arbore ſe vidiſſe Agaricum narrent; dum ait: „ ipſe in tota Hetruria, in aliis„ que quam plurimis Italiæ locis, denique „ in multis Germaniæ, Carnioliæ, Dal„ matiæque provinciis, ubi ſylvæ quer„ cubus, cerris, ilicibus, ſuberibusque „ refertæ conſpiciuntur, non ſolum nun„ quam vidi, ſed ne quidem audivi, in „ his Agaricum provenire; tametſi illis „ inhærere viderim fungos alios plurimos „ &c. Ad hæc, quamvis in Tridentinis „ montibus, præſertimque Ananienſibus, „ præter abietes, pinos, larices, & pice„ as, innumerabiles adſint quercus, in „ nulla tamen præterquam in larice na„ ſcitur. „ Ut merito Boletus laricis vocetur. Seguierus tamen, Botanicus certe inſignis, etiam in abiete Agaricum locat. Sed pace venerandi viri liceat ejus aſſerta

hic

hic conferre. *Raro* (inquit primo) *in montibus Veronenſibus provenit, cum pauciſſimæ in hac regione ſint larices. At e ſylvis Tridentinis, ubi eædem arbores annoſæ reperiuntur, Veronam defertur.* Et iterum paulo poſt: *Porro illud quo hic (Veronæ) utuntur, non omne ex larice provenit, ſed maxima ex parte ex abiete decerpitur.* Quæ quidem duo aſſerta ego conciliare nequeo; niſi quod Veronenſis agri accuratiſſimus obſervator in primo aſſerto loquatur autoptes, in altero forſitan fide aliena. Gerardum vero hic non moramur, qui, dum ad variarum arborum præſertim laricis caudices enaſci vult, de trium diſtinctarum ſpecierum Boleti, quas ille varietates putat, arbore matrice ſimul loquitur.

) Totus Septentrio caret larice, ſed nec Flora Danica nec Suecica Agaricum officinale adnumerant ſtirpibus ſuis. Nec inter Alſaticas plantas Mappus, nec inter Anglicas Hudſonus retulit. Omiſit Agaricum in fungis Bavaricis Schæfferus, Gleditſchius in Boruſſicis ſuis. Non reperitur in Flora Carniolica Scopolii, & ſilentio præteritur ab Auſtriacis; etiamſi la-

laricem habeant. Tot ex provinciarum totius Germaniæ conſcriptis Floris pauciſſimæ laricem continent; Agaricum, quod ſciam, nulla. Ut itaque paucis bene notum Botanicis ſit; & valde videatur ambiguum Linnæo fuiſſe, qui ne in Syſtemate quidem ſuo recenſuerit: quamobrem ſingulari dignum pertractatione judicavi.

§. 5.

Veteres Agaricum diſtinxerunt in marem & fæminam. Dioſcorides utrique eundem ſaporem tribuit, ſed fæmineum præferri Agaricum ait, ſtriis illis §. II. donatum; maſculinum autem ſubrotundum aſſerens, & ab omni parte συμφυές, quod latine compactum, uniforme, ſui ſimile, aut connatum, varie explicant interpretes, & quo verbo Dioſcorides, dum opponit ſtriis fæminæ, ſtrias illas, ſive poros, ſaltem externe conſpicuos, fungo maſculo negare videtur. Plinius marem ſpiſſiorem amarioremque (alii legunt criſpiorem majoremque) definit, & aſſumptum capitis facere dolores. Hinc qualis ſit fungus mas veterum ille, utrum ipſius

ſius forte fæminæ varietas aliqua, aut monſtroſæ, aut nimium ſeneſcentis, aut alia? anne vero diſtincta fungi ſpecies? nemo facile hodie determinabit.

Recentiores, qui eadem uſi diviſione fuerunt, videntur duriorem, ponderoſiorem, magis ætate cineraſcentem, & ſuperficie diverſimode fiſſa veluti criſpatum fungum, dixiſſe marem; a quo haud multum abludit altera Plinii lectio. Plerique autem inutilem diſtinctionem hodie negligunt; dum ſolummodo fungi partem candidiorem, leviorem, magisque friabilem trahunt in uſum, uti veteres fæminam ſuam. Quid autem Dioſcoridis Agaricum nigrum ſit, de quo ceu veneno loquitur in libri ſexti capite triceſimo tertio, haud adeo patet.

§. 6.

Præmiſſis hisce, ad Agarici deſcriptionem & ſynonymiam pergamus, Botanicorum more.

BOLETUS LARICIS.

Boletus conicus, pulvinatus, levis, inæqualis, tubulis, ſubtiliſſimis. *Ger. Galloprov. pag.* 12. Ubi ponitur tanquam prima varietas Boleti igniarii.

Polyporus ſeſſilis, convexo-planus, annulis discoloribus fulvis; poris ochroleucis. *Hall. hiſt. helv. num.* 2284.

Agaricum, ſive fungus laricis. *Baub. pin.* 375. *Mich. gen. nov. pag.* 119. *tab.* 61. *fig.* 1. *Seguier. ver.* 1. *pag.* 21. *Garid. prov. pag.* 9. & 11. *Baub. hiſt.* 1. *parte* 2. *pag.* 268. *Linn. mat. med. num.* 497.

Et aliorum.

Sequentem deſctiptionem vir reverendus F. X. Wulfen, ad vivos fungos adumbratam una cum icone variisque fungis ipſis, cum cl. Jacquin communicavit.

Nihil minus quam rarus in Carinthia eſt, quæ laricibus abundat; nec qnidem quævis larix, ſed certe nec decies mille-

ſima, uti Bellonius prætendit, eundem profert. Vidi enim copioſos admodum, majoris aut minoris voluminis; ſimplices alios, alios ex pluribus aggregatis, ſibique mutuo incumbentibus compoſitos. Nunc equi ungulam haud male exprimit. Alias coni in apice rotundati refert ſpeciem. Sed & pulvinatos, hemiſphæricos, hemi-elliptoidicos, imo plane cylindraceos, eosque libere de arbore dependentes, vidi. Superficies ſuperior ſeu dorſi convexa eſt; inferior pororum plana, planiuſcula, ſed & ipſa nonnunquam plus minus convexa. Altitudo fungi latitudinem quandoque excedit, uti in depicto; alias latior quam altus eſt.

Alpium aut ſubalpinorum montium incola ad humiliora non deſcendit. Inveni illum in Carinthiæ alpibus Reichenavienſibus prope ſanctum Laurentium, tum circa Himmelbergam; rurſus in ſylva inter Ober-Vellach & Malniz; dein in alpibus Fladnizenſibus prope ſanctum Joannem; denique in alpeſtribus Loiblonzibus, & diſtrictus Holenburgenſis. An ſola in larice creſcit? ſola in illa obvium habui; nec auſim tamen ex tripode pronuntiare, an

an non, quandoque ſaltem, cembræ, piceæ, aut abieti alpium ſuperiorum accreverit? Utut hæc res ſe habeat, in larice parva & juvene nunquam, nec magis in magna humilia incolente, illum obſervavi. Annoſæ plerumque, rimas agentes, altis in montibus ſitæ, proceræ & ipſæ ac amplæ diametri, inter rupeſtres ſylvas, ſolent eſſe, de quibus enaſcitur. Matthiolus & poſt eum Dodonæus ex inferiore aut medio ſaltem laricis trunco exortum excudi fecerunt; idque recte. Vidi tamen etiam in reſectis & jamjam tabeſcentibus laricum truncis. Cæterum, apud nos certe, plerumque in majore arboris larignæ altitudine, & potiſſimum verſus apicem craſſiorum & procerarum magis arborum, qui ſpecioſiores ſunt, prodire ſolent; unde eos vix aliter obtineas quam reſecta arbore, aut exploſo dextre in eos ſclopeti plumbeo globo. Optime propterea eorum acquirendorum negotium committitur aut venatoribus, aut ruſticis, qui ad cædenda ligna autumno vel vere præruptas iſtiusmodi & ſaxoſas adeunt ſylvas, ubi major elegantium laricum datur copia.

§. 7.

Fungus annuus non eſt, hoc ſcilicet ſenſu, ut eodem, quo ex ſemine enatus ſit anno, etiam depereat; imo plures in arbore annos perſiſtit, & pluribus etiam adoleſcere annis in ea videtur; dum ad majorem forte virtutem medicam denique perveniat; nam ego quidem dubito, an primorum menſium fungus eandem cum adultiore poſſideat medendi vim. Hoc autem ſolo ſenſu dici annuus poteſt, quod haud dubio quovis anno aliqui horum fungorum in aliquibus novis laricibus proveniant, qui tamen poſtea in iisdem per plures annos perdurent. Atque hoc ex eo potiſſimum eſt, quod ſpecimina viderim recentia, mediæ ætatis, & adulta. Quæ mediæ ætatis, erant ſicca, ſuperficie externa integra, plerumque adhuc alba, ad tactum nonnihil mollia, aut parumper indurata. Recentia ex adverſo, lenta potius quam vere coriacea, &, licet tenacia, tamen non omnis expertia humiditatis, ac propterea etiam non ſicciſſima, neque adeo indurata, ut non aliquo flecti potuerint modo. Color in hisce eſt dilutus malorum aurantiacorum; ſive ſubaurantiacus,

præ-

præprimis verſus tubulos. Specimina denique adultorum magis fungorum ſicciſſima, ſuperficie externa maxime indurata, imo & undique diffracta & rimoſa, coloris ex albo cineraſcentis, & ex cinereo plus minus nigricantis, aut ſaltem fuſceſcentis, qualis depingitur.

Color itaque albus vocari princeps poteſt, utpote qui potiſſimam ætatis fungi occupat partem. Seneſcit dein fungus, injuriisque aëris, pluviarum, nivis, caloris, &c. alternantibus expoſitus, colorem induit, quem dixi, inque contignationes alias aliis altiores aut profundiores ſubſidet, iisdemque tamen aëris mutationibus non easdem undique partes eodem modo defigurandas objicit; atque hinc jam & faſcias ſive annulos, & annulorum colores obſoletos, & obſoletis obſoletiores, enaſci videmus in adultioribus nempe fungis; de aliis enim annulis aut faſciis mihi quidem nihil conſtat.

§. 8.

Quo potiſſimum anni tempore naſcatur, an vere, æſtate, vel autumno? quæ-

ris. Forſan omnibus. Ex propria tamen experientia de vere nihil ſcio, cum hoc anni tempore nunquam excelſiora ſylvarum rupeſtrium loca, minus alpes ipſas conſcenderim. Medium Julii menſis fuit, dum poſt moderatas pluvias ex Ober-Vellach in Malniz, ac inde die altero Taurerum ipſum Haſsfeldenſem conſcendi. Plurima, antequam Malnizium pervenias, in ſylvis datur larix; & fauſto plane omine has in ſylvas eo adveni tempore, quo haud multo antea e laricibus quibusdam renatus fuerat officinarum Agaricus. Recentiſſimum itaque iſthic vidi, conſideravi, adnotavi; ſed copioſis jam e regno vegetabili onuſto ſpoliis, & ad rariora in Taurero conquirenda properanti, curæ tum equidem non erat, ut pictori, qui itineris comes erat, pingendum traderem. Media itaque æſtate hoc loco & hocce anno prognatum vidimus. Sed veriſimile plane eſt, etiam autumnali tempore de more reliquorum fere omnium fungorum ſuo e ſemine naſci.

§. 9.

§. 9.

Poris inferior fungi ſuperficies pertuſa eſt ſubtiliſſimis. Hi in quibusdam deſiderantur, dum nempe inferior ſuperficies veluti epidermide tegitur. Tubuli poris reſpondentes inæqualis ſunt altitudinis, modo longiores, modo breviores, ſubaurantiaci, citrini, flaventes, argillacei, ochroleuci; vel denique fuſceſcentes. Subſtantia interior vel caro ex luteolo alba, tandem candidiſſima evadit. Primum lenta eſt, imo & tenax, non tamen in gradu tenacitatis affinium; deſiccatur magis magisque, potius ſpongioſa, quam coriacea; denique in rudiorem farinam, digitis haud difficulter conterendam, ac friabilem abit. Fungus farinam recenter molitam redolet, qui odor æque in infantia ſua quam in ſenectute; in adulto tamen ſiccatoque fungo penetrantior eſt. Villus in toto fungo nullus.

§. 10.

Nunc de affinibus fungis pauca. Zigulnenſes, Victorienſes, Loiblenſes, Falckenbergenſes, aliasque in humilioribus

etiam ſitas montibus, autumni tempore perluſtrans ſylvas, obvios perſæpe habui de Boleti genere fungos, ſemper in picea, abiete, pino ſylveſtri, etiam larice, ſeſſiles, dimidiatos, ſimplices, aut imbricatim aggregatos, altiores aut depreſſiores, ungulæ equinæ facie, aut ſquammarum hemielliptoidicarum inſtar, neque eos ſemper parvos, verum nonnunquam ſat magnos, ut major hemielliptoidis diameter fere ſpithamam unam æquaret. Recentiſſimi hac anni parte plerumque erant; neque tamen ab adultioribus differebant manifeſte; ſunt enim naturæ in prima & provectiore ætate ejusdem ſemper, cujus eſſe ſolet Boletus igniarius Linnæi: nempe compactiſſimæ ſubſtantiæ, graves, & firmiſſimæ arbori adhærentes, ut ſumma dumtaxat vi adhibita avelli ab arbore queant. Carne interna coriacea, fomitum inſtar, & quæ nulla in ætate friabilis aut farinacea fiat, tenaciſſima ſemper, tamen etiam alba. Superficies ſupera ſeu pars ſuperior & convexa eſt glabra & conſiſtentiæ ligneæ, prima in juventute gummi piceo coloris vulpini illita, quod gummi exſiccatur tandem. In hac etiam convexa parte adſunt per omnes ætates annuli

nuli ſive faſciæ transverſæ concentricæ, aut, ſi mavis, parallelæ, nec tamen omnes ejusdem latitudinis. Quandoque omnes hæ faſcie rufæ ſeu vulpinæ ſunt, hoc ſolo cum discrimine, quod aliæ aliis ſaturatiores ſint. Quandoque vero faſciæ hæ vel prima jam in ætate colore differunt, ut una ſit ſature rubra, alia cinerea, rurſus alia cœruleſcens, nigra, rufa, argillacea, &c. Faſcia marginem pororum ſtringens plerumque ſupra gummoſo-vulpina, ſubtus nivea. Colores faſciarum primum nitent, cum tempore autem nube ſive halitu albido ſuperinducuntur. Pars inferior ſubtiliſſimis pertuſa poris eſt plana & initio nivea, quæ ſi vel manu tangatur, citrina ex attactu relinquit veſtigia; ſed etiam ſine omni attactu per ſolam ætatem ex nivea redditur citrina, ex citrina ſordide flavens & ochroleuca. Tubuli ſunt longi, & ſi quidem rite conſpiciantur, non continui per totam longitudinem ſuam, ſed ex tribus ſibi incumbentibus & in directum jacentibus tubulorum ſeriebus compoſiti; capillares & citrini. Odor ſubſtantiæ internæ hujus boleti nunquam eſt ille, qui in vero laricis boleto percipitur, ſed quo quisque alius boletus præditus eſt.

§. 14.

§. 11.

Nemo non videt, boletum hunc, quamvis & ipſe ſat frequenter ex laricibus prodeat, tamen toto cœlo a vero boleto laricis, & quidem ſpecie, differre.

Etſi boleti illi unicolores rufo-vulpini ab iis, qui faſcias penitus discolores poſſident, ſpecie differe poſſe viderentur (nam magnus quidem Hallerus ipſe quopiam loco dicit, niſi colores fungorum ſpecies discriminent, quid aliud eosdem perſæpe discriminabit?) tamen hic mihi non videor ex coloris illo diſcrimine habere rationes ſufficientes, eosdem a ſe invicem tanquam ſpeciem a ſpecie discriminandi; propterea imprimis, quod cum omnia reliqua eadem ſint, etiam ipſe rufo-vulpinus, quem *Boletum reſinoſum* appello, dici poſſit annulis discoloribus eſſe fasciatus, alternantibus videlicet in eo cingulis rufis ſaturatioribus dilutioribusque. Utut cæterum hoc ſit, mordicus certe ſententiam meam non tuebor. Ille autem boletus, qui faſcias manifeſte discolores habet, extra omne dubium erit Polyporus ſeſſilis, convexo-planus; annulis verſico-

lo-

loribus, poris albis, tenuiſſimis, Halleri hiſt. Helv. num. 1283; etſi vir illuſtris haud adnotaverit tubulorum colorem, adeoque etiam fungus in Schæfferi iconibus 106. & 136. expreſſus.

§. 12.

Halleriana boleti laricis *hiſt. helv. num.* 1284. deſcriptio a mea valde abludit. Nam 1) nullum de odore illo ſingulari, ſolo in laricis boleto a me obſervato, ſermonem injicit. 2) Naturam fomitis, inquit, habere ſuum, & eſſe compactiſſimum, quod minus in noſtro verum eſt, ut ipſe in fungis a me transmiſſis videbis. 3) Carnem ochroleucam, ait, eſſe, quæ tamen, niſi de primo omnium infantili ætate ſermo ſit, toto reliquo tempore candida boleto noſtro laricis eſt. 4) Pro charactere boleti ſui aſſumit annulos, qui tamen, ut ex meis deſcriptionibus patet, in noſtro aut non dantur omnino, aut ætate obtinentur ſolummodo, iisque ægre notabiles & obſoleti. Et 5) hos annulos determinat diſcolores fulvos, quos deinde explicat per ochroleucos, aurantiacos, fuſcos. Quæ omnia non obtinent in annu-

nulis iſtis, ſi adſint, obſoletis fungi noſtri. Anne igitur tam diverſus in Helvetia boletus laricis creſcit a noſtrate? Vel an boletum reſinoſum meum boletumque laricis pro uno eodemque habuit, dum in illum Halleriana deſcriptio quadrat tam manifeſte? Conjecturam hanc vir veritatis amans & humaniſſimus, ſummus Botanicus, cui ego ſemper aſſurgo, quemque ego non ſolum maximi ipſe facio, ſed inter maximos maxime veneror, boni conſulet.

§. 13.

Adducere hic poſſem & alios binos boletos, ſpecie inter ſe & ab aliis boletis differentes, qui pariter autumno in pinetis Clagenfurtenſibus proveniunt. Horum alter eſt Polyporus Halleri *hiſt. helv. num.* 2289, & conſequenter ex fide Halleri Schæfferianus tab. 138., licet meus non tam elegantibus pictus ſit coloribus. Huic cum præcedentibus omnia conveniunt; ſed caro eſt interna brunnea, nec alba &c. Odor amœnus, fere caryophillorum aromaticorum. Alter ſimillimus fungo Schæfferiano tab. 137. fig. 2, & hinc ſimillimus

mus etiam boleto igniario Linnæi, carne interna, pariter brunnea, &c.; ſed ab igniario tamen Linnæano Schæfferianoque diverſus tubulis citrinis & zona duplici discolore ſupra marginem pororum partem ſtringentem. Sed hæc nihil ad propoſitum noſtrum. Et jam vereor, ne tædio te afficiam.

§. 14.

Hactenus reverendus Wulfen, qui pro illa, qua eſt erga cl. Jacquin benevolentia, ut votis ejus ſatisfaceret abundantius, ad amicum quemdam ſuum ſcripſit, medias inter larices affinesque habitantem, reverendum Leykauf, parochum ad ſanctum Laurentium in alpibus Carinthiæ Reichenavienſibus, qui ad propoſitas plurimas quæſtiones reſponſa dedit deſcriptioni Wulfenianæ congrua; ex quibus pauca hæc decerpo, virumque ipſum induco loquentem. Officinalem verum fungum inveni modo ad ipſam arboris radicem, modo ad cacumen, modo in loco quocunque intermedio; imo in ipſa arboris divulſæ & ſemiſuperſtitis fiſſa facie, tum ad cæſarum trunci reliquias; in proſtra-

ſtratis etiam per ſylvam arboribus, in quibus pori ſemper tellurem ſpectabant, ut eſſet fungus nunc arbori parallelus. In prima ætate leviuscule flavet, ſed paulatim albeſcit, in ſenio foris cineraſcit; cæterum ejusdem ſemper naturæ, niſi quod ætate friabilior evadat. Majus incrementum capere videtur diebus canicularibus. In ſola larice creſcit; nunquam, quod ſciam, in abiete aut cembra, quæ alterius ſpeciei fungos habent. Sub finem veris celeri augmento enaſcitur, plerumque illis in arboris locis, quibus jam antea increverat. Vermibus obnoxius eſt. A pico viridi, tum & majore medioque Linnæi avelli autumno ſolet, ſicque delapſus per integrum ſæpe adhuc annum, caſeo albo ſimilis, in terra jacet, tandemque putreſcit. Hucuſque reverendus Leykauf.

§. 15.

In materia medica ſua Cartheuſer Agarico adſcribit corticem foris rubicunde cœſium aut ſubrufum. Subjungit, antequam ab arbore fungus reſcindatur, pelliculam ejus anteriorem provide prius detra-

trahi, deinde ſoli exponi duas tresve hebdomadas, ut candidum colorem induat; poſtea malleis ligneis aut fuſtibus percuti, quo omnes deleantur inciſuræ. Cartheuſeriana hæc quidem aſſerta in fungos Carinthiacos certiſſime non quadrant: nulla enim in his eſt pellicula; nullæ præterquam in ipſo cortice ſeparando inciſuræ; & candor in carne jam talis, qui ſole non egeat.

§. 16.

Tempus decerpendi Agarici autumnale plurimi autores ſtatuunt, utpote tunc ut ajunt, ſicci; quum ante maturitatem abundaret noxio ſucco, ut vel ipſum ejus halitum tunc venenatum eſſe, Bellonius credat; dum etiam primo vere naſci idem aſſerat, & increſcere aduſque autumnum, tuncque decerpi, quando, narrante cl. Lewis, cortice nudatus, ſoli exponi per aliquot ſeptimanas ſoleret; quo ſimul candor ejus augeretur. Horum vero aſſertorum dijudicanda veritas ex Wulfeniana Agarici deſcriptione prægreſſa facile æſtimatur. Forte ætas fungi ſola virium medicarum diſcrimen, ſi quod ſit, abſolvit:

nihilque huc, dum plures vivit annos, anni tempeſtas, qua decerpatur, facit. Media forte fungi ætas, magisque vegeta, optima eſt.

§. 17.

Agarico ab antiquis plurimæ egregiæque dotes medicatæ attribuuntur; qui tot in morbis tamque familiariter illo utebantur, ut a Democrito ſecundum Meſuen, medicamentum familiare, ſive domeſticum, vocaretur. Si Dioscoridem audiamus, qui in univerſum agnovit in Agarico vim adſtringendi, calefaciendi, purgandique, prodeſt contra tormina, cruditates venena, ſerpentum morſus, coxendicum, articulorumque dolores; dein hepaticis, aſthmaticis, ictericis, dyſentericis, nephriticis; in dyſuria, morbo comitiali, phthiſi, ſuppreſſione menſium, aliisque in morbis. Eadem fere Plinius habet. Galenus etiam ex his plurima, quæ ille ab Agarici virtute digerendi, calefaciendi craſſitiem incidendi, viscerumque infarctus expurgandi, deducit. Meſue utramque dejicere bilem credit, pituitamque etiam ipſam & craſſos len-

tos

tos putreſcentesque humores expellere; dum propriam ejus facultatem eſſe dicit, cerebrum, omniumque ſenſuum organa ac muſculos expurgare; excrementa, quæ ſpinali medullæ pariter & nervis inhæſerunt, educere; pulmonem ac pectus a lentis ac putreſcentibus humoribus detergere; ac dein ventriculum, jecur, lienem, renes, & in mulieribus uterum mundare. Solvere hinc etiam compaginum omnium contumacem materiam, & eſſe morborum omnium, quorum cauſa fuit obſtructio, medicinam admodum ſingularem.

Et in hac celebritate Agaricum per longam ſæculorum ſeriem apud medicos fuit. At vero quis non videt, eſſe illa ab antiquis pro more ſuo nimis magnifice & jactanter prædicata, nimiumque etiam his obedienter adhæſiſſe medicos ſubſequos, quibus ex numeroſis, ut exemplum habeamus, unicum adduxiſſe ſufficiet Tabernæmontanum. Hic Agaricum calidum in primo, ſiccumque in ſecundo gradu pronuntiavit, addens, ſolvere, obſtructa aperire, purgare & pellere bilem; educere pravos humores circa ventriculum,

hepar, lienem, uterum, & pectus eollectos, aliasque ſordes in inteſtinis & meſenterio hærentes, utile eſſe ad varios morbos chronicos, & alia.

§. 18.

Sed videamus nunc etiam recentiorum ſuper Agarici viribus medicis opiniones. Et has quidem Linnæus ſubadſtringentes eccoproticas, flatulentas, calefacientes, & anthelminticas credit; uſumque Agarici vulgarem appellat eximiumque. Crantz Agaricnm inter acriora purgantia locat, eidemque eximiam vim eccoproticam adſcribit. Lietaud catharticorum claſſi infert, in anthelminticorum ſimul ordine haud infimum illi adſignans locum; laudatque tanquam aperiens in obſtructionibus, aſthmate, arthritide. Liſter in arthritide etiam & contra cruditates acidas commendavit. Collin in Compendio Materiæ Medicæ, viſcidos humores potenter ſolvere, ait, ac per alvum educere. De Haen in rat. med. vol. 12. pag. 251. & vol. 15. ind. pag. 7, laudat Agaricum ad cohibendum ſudorem colliquantem phthiſicorum, quem neque lac, nec cortex

pe-

peruvianus, neque alia quæcunque artis auxilia ſiſtere potuerant; idque repetito plurium exemplo.

Sed contra nunc iterum ex ſuperioribus aliqui uſum Agarici medicum non tantum non probarunt, verum etiam plane eliminandum ex officinis voluerunt; quos inter numeramus Danielem Ludovici, Neumanum, Lewis, & Spielmannum, idque propterea imprimis, quod vis ejus purgans eſſet tarda & debilis, quod nauſeas vomitus & tormina produceret, tandem quod meliora certioraque in eundem ſcopum præſto ſint pharmaca. Pharmacopœa Helvetica omnes Agarici dotes in dubium vocat.

§. 19.

Ab antiquis porrigebatur Agaricum ægris cum vino, aqua, aceto mulſo, & ſic porro. Hodie, etſi interdum ſtimuli loco aliis purgantibus adjiciatur, ſolum per ſe nunquam dari, aſſeverat Spielmannus; & vix puto, a noſtratibus medicis ſolum exhiberi. Neumannus etiam quocunque modo in ſubſtantia præſcripti A-

garici uſum internum damnat tanquam periculoſum & noxium. Cartheuſer, crudum Agaricum in pulvere rariſſime exhiberi, quoniam ſub aſſumptione magnam nauſeam, & deinde etiam multa ventris tormina excitat. Crantz tamen drachmæ ſemiſſem in pulvere unaque in doſi laudat. Quin Geoffroy, non tantum neotericos dare robuſtis validisque, ait, ſed & infirmioribus, puberibus, ac etiam gravidis, idque nullo periculo, ſi morbi conditio expoſtulat. Et alibi ait, ejus pulverem præſcribi ſolum a drachmæ ſemiſſe ad drachmas duas. Tandem monuit etiam Joannes Bauhinus tyrones medicos, Agaricum officinarum ſui temporis eſſe veterum Agarico moleſtius atque in purgando imbecillius; eaque de cauſa majori copia dari debere, ſubſtantiæque duas drachmas vix ſatisfacere, ſi ſolum ac citra aliorum catharticorum additionem apponatur.

Quis hæc omnia conciliabit, & componet? Quis ex tot contradictionibus, quibus tota Agarici hiſtoria laborat, veritatem ubique eruet?

§. 20.

Negari tamen minime poteſt, jam veteres Agarici indolem habuiſſe non totam bonam; uti paſſim apud illos legere eſt. Geoffroy hæc vitia ad tria reducit; dum ſcilicet primo ventriculum gravando lædendoque, nauſeas creat & vomitus; ſecundo viſcera diſtendendo, hypochondria aut abdomen tumefacit, & nonnunquam inflammat; & tertio dum tarde admodum & teſtudineo modo agens, parum levaminis ægrotis adferat. Addit tamen medicamentum a veteribus magnopere commendatum, & a neotericis frequenter & utiliter uſurpatum, non adeo contemnendum eſſe, ſed cautum & opportunum eſſe debere illius uſum.

Sed ſuo more etiam veteres vitia Agarici corrigere tentarunt additamentis & præparationibus variis, zingibere, caryophyllis aromaticis, floribus macis, oxymelle, ſale communi, aliisque. Hinc in officinas plura introducta fuerunt ex Agarico pharmaca, uti trochiſci de Agarico, Agaricum trochiscatum, pilulæ de Agarico, &c. Quid autem de plerisque ve-

terum illis ſimplicium medicaminum correctionibus ſentiendum ſit; non eſt, quod hodie multum diſputemus. In diſpenſatorio provinciali noſtro compoſitiones ſequentes Agaricum habent; Theriaca Andromachi, Extractum panchymagogum, & Extractum catholicum.

§. 21.

Quamvis Agaricum inter digitos friabile ſit, gaudet tamen hæc farina ſummo lentore, ut vix in verum ſubtilemque pulverem tundi ſe patiatur. Creditur ob hanc tenacitatem ſuam interne ſolum datum, dum tunicis ventriculi vel etiam inteſtinorum firmiter adhæreat, perpetim irritando, incommoda in præcedente paragrapho memorata producere. Addere propterea Agarico ſubtiliter raſo mucilaginem tragacanthæ ſolent ea proportione ut in pulpam tundi poſſit; quæ deinde bene exſiccatur, tundique de novo apta nunc eſt dividique in tenuem pollinem.

Agarici pulverem non tantum in nare attractum, ſed etiam inter tundendum, acrimonia ſua ſternutationem excitare,

tare, oculisque & pulmonibus nocere poſſe, Neumannus habet; ætate autem inertem evadere, ſunt, qui credunt.

Omnis Agarici vis in parte ejus reſinoſa, qua abundat, ſita eſſe videtur; unde aqua fere nihil de virtute Agarici extrahit. Neumannus ex unciis octo Agarici ope ſpiritus vini obtinuit extracti reſinoſi uncias ſex, ut adeoque maxima pars Agarici reſina ſit; extracti autem aquoſi mediante aqua ſolas tres drachmas ex eadem Agarici quantitate, Deſtillatione ſicca ex Agarici libra una accepit olei empyreumatici uncias quinque cum drachmis duabus, ſpiritus acidi uncias quatuor, & ex capite mortuo duas uncias drachmamque unam pendente grana ſex ſalis alcalini fixi.

Poſt extractionem ſpirituoſam pars fungi reliqua ſaporem fere perdidit. Tinctura ejus ſpirituoſa eleganti flavedine coloratur.

Corticem fungi, ex quo veterinarios clysmata parare pto irritandis jumentorum fæcibus, J. Tagault autor eſt, dra-

ſticum autores dicunt; cujus tinctura tam eſſet ingrato ſapore, ut unica affuſa linguæ gutta, narrante Boulduc, vomitum fecerit, & per totum diem faſtidium omnium ciborum.

Citat illuſtris Hallerus, habetque in Bibliotheca Botanica ſua diſſertationem J. Philippi Breyne de Fungis officinalibus, Lugduni Batavorum anno 1704. editam, in qua eſſet Agarici Larigni deſcriptio, præparatio, habitus ad ignem, & admiſta varia, per quæ conſtat, totum reſinoſum eſſe. Quam doleo quam maxime videre me non potuiſſe.

THE-

THESES.

I.

Dari plantarum ſexum, maſculinum ſcilicet, & fæmininum, evidenter demonſtratur.

II.

Quem partes generationi dicatæ, ut in animalibus, determinant, ſtamen plerumque & piſtillum.

III.

Tartarus eſt ſal medius imperfectus acida parte ſuperſaturatus; borax autem ſal medius imperfectus ſuperſaturatus parte alcalina.

IV.

IV.

Viſcerum cavorum, vaſorumque membrana interna eſt continuatio integumentorum communium.

V.

Cum veſicula fellea bilem non ſecernat, & ductus hepatico-cyſtici rariſſime inveniantur; regurgitatio bilis hepaticæ obtinere debet.

VI.

Magnus inſtrumentorum præſertim acutorum apparatus magnam obſtetricantis ignorantiam notat; difficillimos enim partus manus perita inermis feliciter abſolvit.

VII.

VII.

Febris ſic dicta puerperarum eſt febris anni tempeſtati propria, & cum toto ſymptomatum ſatellitio a primis viis ut plurimum originem trahit, atque per lenia purgantia eccoprotica tempeſtive exhibita optime præcavetur, & jam præſens averruncatur.

VIII.

Cum vis Cantharidum materiei rheumaticæ quaſi ſpecifice opponatur; patet quales illæ Pleuritides, &c. fuerint, in quibus tam fortunatus extitit veſicantium uſus.

IX.

Quodvis anni tempus proprios ſibi morbos habet, cauſa materiali differentes, quare illud in horum diagnoſi, tanquam acus nautica navarcho, medico ſerviat.

X.

X.

Morbi autem illi in genere ſunt inflammatorii, pituitoſi, bilioſi, atque ex his mixti,

XI.

Uti morbi ſimpliciter inflammatorii methodo mere antiphlogiſtica impugnandi ſunt, in qua primarium remedium eſt Venæ ſectio, ita bilioſi methodo antibilioſa, cujus princeps remedium eſt emeticum.

XII.

Hinc emeticum non ita univerſaliter rejici debet; ſed potius ut inſtrumentum arti perquam neceſſarium maximopere æſtimari.

J. Adam fecit.

[illegible]